

Rahkasammal – Omavaraistalouden monipuolinen hyötykasvi

Rahkasammal (*Sphagnum angustifolium*) on monipuolinen luonnontuote, jota voi hyödyntää omavaraistaloudessa. Se on helppo ja nopea kerätä ja sitä on runsaasti saatavilla maamme metsäisillä seuduilla. Omavaraistaloudessa on olennaista, että hankitut hyödykkeet ovat ns. plussan puolella eli niiden keräämiseen ei mene liikaa energiaa ja aikaa. Rahkasammaleesta voi hankkia vuoden wc-paperit, kompostikuivikkeet ja vaikkapa talon eristysmateriaalit kerralla. Eikä tarvitse huolehtia wc-paperin loppumisesta koko loppuvuonna...

Rahkasammaleen keruu

Rahkasammalta kasvaa erittäin yleisenä Suomen metsissä, etenkin metsäojissa. Sammaleen keruuseen tarvitaan metsänomistajan lupa, mutta useimmat (teho)metsätalouden harjoittajat ovat pelkästään iloisia jos joku käy avaamassa metsäojia. Paras sammaleen keruupaikka on oja, jossa rahkasammal on vallitseva laji, eli sen seassa ei kasva juurikaan muita kasveja ja jossa sitä on paljon. Työtaloudellisesti ei ole kannattavaa nostaa vähäisiä määriä sieltä täältä. Parhaassa tapauksessa ojassa on runsaasti vettä, jolloin rahkasammal on puhdasta, eli siinä ei ole multaa tai maa-ainesta. Rahkasammaleen tulisi olla myös mahdollisimman pitkää. Rahkasammalta nostellaan ojasta ojanpientareelle suurehkoihin kasoihin valumaan. Se saa valua ja kuivua metsässä muutamankin viikon, säästä riippuen. Hieman kuivuneena sammaleen voi kuljettaa kotipihaan vaikkapa kottikärryillä, selkäreppussa tai muulla välineellä. Sammalta voidaan nostaa samasta ojasta neljän vuoden välein; tuolloin sammal on kasvanut taas täyspituiseksi. Samoja ojia käytettäessä sammaleen laatu ajan mittaan paranee, sillä rahkasammaleen seassa olevat tikut, neulaset ja muut roskat vähenevät.

Sammaleen kuivatus

Aurinkoisina kesäpäivinä sammal kuivuu hitaasti avoimella pihalla ja sen voi korjata varastoon. Sateisina kesinä sammaleen kuivattaminen on haasteellisempaa. Meillä on tapana levittää sammal maahan suureksi keoksi ja aurinkoisella (tai vain ei-sateisena) päivänä se saa kuivua vapaasti. Kuivunut pintakerros kerätään talteen ja varastoidaan ulkorakennukseen. Sateella sammalkeko peitetään pressulla tai muulla vedenpitävällä suojalla. Sammalkekoa pöyhitään useita kertoja päivässä. Vähitellen koko kasa saadaan kuivaksi ja talvivarastoon. Sammalta kannattaa varastoida reilusti!

Rahkasammaleen käyttö

Rahkasammal toimii mainiona huussin varusteena. Korvatessaan wc-paperin se samalla korvaa kuivikkeet joita joutuu huussiin usein erikseen hankkimaan. Sammalta saa käyttää siis reilusti! Sammal kompostoituu hyvin mullaksi typpipitoisessa aineessa ja toimii siten myöhemmässä vaiheessa puutarhamaan maanparannusaineena (toisin kuin teolliset wc-paperit kemikaaleineen). Sammal ilmavoittaa lantakompostia ja vähentää hajuja. Se imee tehokkaasti virtsaa itseensä, jolloin ravinteet eivät pääse valumaan huussista maaperään. Sammalta on kokeiltu myös vesivessassa, mutta se jää veden pinnalle kellumaan eikä mene alas wc:tä vetämällä. Viemäri ei kuitenkaan tukkeutunut, eli jonnekin se hävisi vähitellen. Suosittelisin sammalta kuitenkin ensisijaisesti huussikäyttöön (kuten huussia ylipäättään vesivessan sijaan!). Kuivattuna sammal murenee vähitellen ja usein laarin pohjalla on hyvin hienoa sammalmurua. Se on erinomaista taimikasvatusmullan ”turvetta” eli se keventää multaa tehden siitä ilmavaa. Se kannattaa siis varastoida odottamaan kevättä!

Seinäsammal

Rahkasammaleen toinen kansanomainen nimitys on seinäsammal, sillä sitä on käytetty hirsiseiniin eristeenä. Rakennusvaiheessa kun hirsii ladotaan päällekkäin, sammalta levitetään paksusti hirsien väliin, jonne se puristuu eristeeksi. Tulevassa rakennusprojektissamme aiomme käyttää seinäsammalta eristeenä ja ensi kesänä alkaakin massiivinen sammalen nosto ja kuivatus. Eristysmateriaalina sammaleen on oltava ehdottoman kuivaa, joten toivomme vähemmän sateista kesää...

Muita käyttötarkoituksia

Kansanlääkinnässä kuivattua rahkasammalta on käytetty mm. haavojen hoitoon ja verenvuodon pysäyttämiseen. Sammalleella on antiseptisiä vaikutuksia ja tästä syystä sitä on käytetty entisaikoina mm. laivojen juomavesivarastojen puhtaana pitämiseen. Rahkasammalta on käytetty myös vauvanvaippon sisusmateriaalina, joka on voitu heittää pois käytön jälkeen, eli kyseessä lienee siis eräänlainen ekokertakäyttövaippa. Muitakin käyttötarkoituksia varmasti löytyy ja niitä voi itse kehitellä lisää.

Vessasammal jakaa mielipiteitä

Meidän perheessä rahkasammal on ansainnut nimensä vessasammal sen yleisimmän käyttötarkoituksensa mukaan. Lapsetkin käyttävät sitä mielellään. Kuinka ihmiset siihen suhtautuvat? Meillä ei ole huussissa muuta wc-paperia kuin rahkasammalta. Se herättää ihmisissä monenlaisia reaktioita vuolaista ylistyksistä happamaan lausahdukseen ”ensi kerralla tuon kyllä oman wc-paperirullan mukaan”. Sammaleen hygieenisyydestä joutuu aina toisinaan keskustelemaan. Sammalta luullaan usein pelkäksi kuivikkeeksi ja sitä heitetään huussiin isoja kimpaleita, ja huussilukemisista revitään kappaleita itse tarkoitukseen. Epäselvyyksien välttämiseksi huussimme seinällä oli useita vuosia juliste, jossa luki ”Rahkasammal - Vanha Suomalainen Wc-paperi” ja alla kansainvälisesti ”Moss – Old Finnish Toiletpaper”, kunnes sekin eräänä kertana päättyi huussin pahnoille...

Rahkasammalen käyttö wc-paperina on lempeää luonnolle. Sammal uudistuu nopeasti eikä sen keruu jätä aukkoja metsäluontoon. Käyttämällä rahkasammalta wc-paperin sijaan säästyy metsää, ajokilometrejä, pehmopaperiteollisuuden kemikaaleja ja kauppojen neliömetrejä. Se on askel poispäin teollistuneen yhteiskunnan sanelemasta kulutusjärjestelmästä, eli metsään vain oja tutkailemaan!

Maria Dorff

